

Collecte - kulttuuriympäristötiedon luettelointiohjeet

RAKENNUKSEN OSA.....	1
Kulttuuriympäristötieto Collecte -kokoelmanhallintajärjestelmässä	1
Yleisiä ohjeita	1
Rakennuksen osa aineistona	2
Uuden rakennuksen osan luominen Collecten kulttuuriympäristötietokantaan	2
Aiemmin luodun rakennuksen osan tietojen muokkaaminen	2
TÄYDENNETTÄVÄT KENTÄT	2
Nimi *	3
Lisää tiedosto *	3
Osan sijainti rakennuksessa *	5
Ajoitus.....	5
Valmistumisvuosi.....	5
Rakennuksen osan tekniikka	5
Materiaalit	6
Mitat	6
Muutoshistoria	6
Rakennushistoria	7
Nykytilan kuvaus	7
Merkitystä perusteleva kuvaus	7
Tyyli	8
Väritys.....	8
Merkinnät.....	8
Osapuolet	9
Asiasanat	10
Arvottaminen	10
Merkitykset	13
Julkinen taide.....	13
Uhkatekijät	13
Toimenpiteet	13
Yhteenkuuluva kulttuuriympäristö	Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.

Yhteydet.....	15
---------------	----

Lähteet.....	16
--------------	----

RAKENNUKSEN OSA

Kulttuuriympäristötieto Collecte -kokoelmanhallintajärjestelmässä

- Collecten kulttuuriympäristötietokanta löytyy verkko-osoitteesta [culturalEnvironment \(collecte.fi\)](http://culturalEnvironment.collecte.fi)
- Kulttuuriympäristötietokannan tekniset käyttöohjeet löytyvät yllä olevasta linkistä avautuvan aloitussivun oikeasta yläkulmasta kysymysmerkkikuvakkeen takaa.
- Collecten kulttuuriympäristötietokannassa on kuusi erilaista aineistotyyppiä:
  - kulttuuriympäristöhanke
  - aluekokonaisuus
  - kohde
  - rakennus
  - muu rakennettu kohde
  - rakennuksen osa
- Kullekin aineistotypille on Collectessa oma lomakkeensa, jolle selvityksen tiedot täydennetään. Tämä ohje koskee **Rakennuksen osa -lomaketta**.

Yleisiä ohjeita

- Rakennuksen osan tietojen tallentamisessa kulttuuriympäristötietokantaan noudatetaan tätä ohjetta.
- Alueellisen vastuumuseon rakennustutkija ohjaa tallennustyötä. Tallentaja on vastuussa näiden ohjeiden noudattamisesta.
- Kulttuuriympäristötietokantaan tallennetaan vain sellaista aineistoa, johon museolla on käyttöoikeus.
- Työn laadun kannalta olennaista on täydentää kaikki ne lomakekentät, joihin selvityksessä on tuotettu tietoa.
- Lomakkeella on pakollisia kenttiä, kuten *tunnus*, *nimi*, *sijainti* ja *tyyppi*. Vähintään nämä kentät on täytettävä, jotta lomakkeen voi tallentaa.
- Täytä vain ne tiedot, jotka osaat varmuudella määrittää ja tunnistaa – älä luetteloi arvauksia.
- Jos johonkin kenttään ei ole luetteloitavaa tietoa, jätä kenttä tyhjäksi.
- Sama tieto tallennetaan vain kerran.
- Älä luetteloi tietoa kenttään, johon tieto ei kuulu.
- Kirjaa aikatieidot lukusanoin.
- Ole huolellinen ja järjestelmällinen, kirjaa tiedot aina samalla tavalla.

Rakennuksen osa aineistona

- Collecten kulttuuriympäristötietokantaan tallennettuun rakennukseen voidaan liittää tarvittaessa Rakennuksen osa -lomake, jossa yksittäistä rakennuksen osaa on mahdollista kuvailla rakennusta tarkemmin.
- Tämä voi olla tarkoituksenmukaista, jos rakennuksen tietystä osasta, kuten vaikkapa porrashuoneesta on tehty erillinen, rakennustasoa yksityiskohtaisempi selvitys.
- Ellei tämänkaltaista erityistä syytä ole, kirjataan rakennusta koskevat tiedot rakennuslomakkeelle.
- Rakennuksen osana tallennetaan myös sellaiset rakennukseen kiinnitetyt muistolaatat, joiden tietoja ei luetteloida Collecteen taideteoksina.

Uuden rakennuksen osan luominen Collecten kulttuuriympäristötietokantaan

- Rakennuksen osa -lomakkeen luominen edellyttää rakennuksen tietojen tallentamista tätä ennen.
    - Esimerkki: Talvelan tilan päärakennuksesta luodaan ensin rakennuslomake: *Talvelan tilan päärakennus*
- > tämän jälkeen rakennuslomakkeen korttinäkymässä valitaan toiminto + **Lisää rakennuksen osa** ja luodaan rakennukselle selvityksen kohteena oleva osa, kuten *Kuisti*

Aiemmin luodun rakennuksen osan tietojen muokkaaminen

- Rakennuksen osa -lomakkeen tietoja voi olla tarpeen muokata esimerkiksi päivitysinventoinnin yhteydessä. Muokkaamisessa käytetään tätä ohjetta, koska muokkauksen tavoissa on kenttäkohtaisia eroja.
- Aiemmat voivat olla peräisin vanhan aineiston migraatiosta tai ne on voitu tallentaa aiemman ohjeistuksen mukaisesti. Tästä syystä vanhempaa aineistoa ei käytetä mallina tietojen tallentamisesta.
- Muokattava rakennuksen osa -lomake etsitään Kulttuuriympäristö -etusivun aineistolistalta esimerkiksi nimen perusteella. Tämän jälkeen valitaan **Muokkaa** kyseisen aineistorivin oikeasta reunasta. Lomake avautuu muokkaustilassa.

TÄYDENNETTÄVÄT KENTÄT

- Osa lomakkeen kentistä kuuluu nk. pakollisiin tietoihin, joita ilman rakennuksen osa -lomakkeen tallentaminen ei ole mahdollista. Nämä kentät on merkitty lomakkeeseen tähdellä.

Nimi *

- Nimi -kohtaan täydennetään vähintään se nimi, jolla rakennuksen osaa kutsutaan tallennettavassa selvityksessä.
- Rakennuksen osa nimetään valitsemalla ensin + **Lisää nimi**. Sen jälkeen osan nimi kirjoitetaan tekstikenttään.
  - Esimerkkejä rakennuksen osista: *B-rapun porrashuone, talvisodan muistolaatta, ikkunat*.

Lisää tiedosto *

- Muu rakennettu kohde -lomakkeelle on mahdollista lisätä erilaisia ja eri muodossa olevia tiedostoja, kuten valokuvia, raportteja ja paikkatietoa.
- Museon kuvakokoelmaan tallennetut kuvat liitetään rakennettuun kohteeseen linkittämällä, eikä niitä lisätä lomakkeelle erillisinä tiedostoina.
- Lomakkeelle lisätään vähintään yksi rakennettua kohdetta hyvin kuvaava valokuva, tunnuskuva. Kuvan tulee olla selkeä ja mahdollisimman uusi. Kuvien suositeltava määrä on yhdestä viiteen kuvaa.
- Rakennettuun kohteeseen halutaan yleensä liittää suurempi joukko kuvia. Tällaiset, esimerkiksi maastokäynnin yhteydessä otetut kuvat tallennetaan toimenpiteen liitteiksi kohdassa Toimenpiteet.
- Tallennettavalle kuvalle on määritelty minimikoko. Tallennettavan kuvan pitkän sivun pituuden tulee olla 1200px.
- Ennen kuvatiedoston lataamista tietokantaan se on nimettävä oikein.
- Kuvakokoelmiin luetteloimaton kuvatiedosto nimetään museon rakennetulle kohteelle antamaa tunnusta käyttäen (esimerkiksi 97034).
- Jos kuvia on useita, ne nimetään lisäämällä tunnuksen perään juokseva numerointi (esimerkiksi 97034_1 ja 97034_2).
- Kuvatiedoston nimessä ei käytetä välilyöntejä, välimerkkejä tai kansallisia merkkejä (å, ä, ö). Kaksoispiste ja muut erottimet korvataan alaviivalla.
- Kuva tai muu tiedosto lisätään nimeämisen jälkeen valitsemalla + **Lisää tiedosto** ja lataamalla tiedosto.
- Kuvan latautuminen saattaa kestää, mutta sitä ei tarvitse jäädä odottamaan. Voit laittaa kerralla useampia kuvia latautumaan.
- Jos lomakkeelle lisätään useita kuvia, osoitetaan hankkeen ensisijainen tunnuskuva valinnalla rasti ruutuun ladatun kuvan alla näkyvän nastakuvakkeen vierestä.
- Kunkin kuvan tiedot lisätään valitsemalla ensin ladatun kuvan alla näkyvästä jakoavainkuvakkeesta Avaa.
- Avautuvasta metatietolomakkeesta täytetään kohdat Otsikko, Tekijä, Lisätietoja (tarvittaessa) ja Kuvausaika/luontiaika. Muut kentät jätetään tyhjäksi.
- Otsikko-kenttään kirjoitetaan kuvateksti, eli kuvan aihe sanallisessa muodossa.
- Tekijä -kenttään lisätään kuvaajan nimi. Kentässä käytetään Collecten osapuolirekisteriä, joten kuvaajan tietojen tulee olla tallennettuina osapuolirekisteriin ennen valintaa.

- Lisätietoja-kentässä on mahdollista kertoa kuvan aiheesta tarkemmin, jos otsikko ei ole riittävän kuvaava. Lisätietoihin kirjataan myös kuvan mahdollinen poikkeava käyttöoikeus, kuten esimerkiksi ”Vain museon käyttöön.”
- Kuvausaika/luontiaika-kenttään lisätään kuvauspäivä. Jos ajoitus perustuu arvioon, se osoitetaan valinnalla Aika on arvio.
- Kun olet täyttänyt tarvittavat tiedot tallenna ne valinnalla **Ok** lomakkeen alareunassa.

publishing

Julkaisualusta

Metatiedot

Otsikko

Aschanin talon porrashuoneen väritutkimus

Tekijä

Teija Ahola Hämeen ympäristökeskus

Liitelaji

Kuvaus

Lisätiedot

Kuvausaika/luontiaika

14.8.2017

☒ Aika on arvio

Tilauksen metatiedot

Tilauspäivä

☐ Aika on arvio

✓ Ok

- Rakennuksen osaa koskeva muu liite on yleensä tarkoituksenmukaista tallentaa rakennuslomakkeelle.
- Rakennuksen osan liitetiedostoksi voidaan rakennuksen osasta, esimerkiksi porrashuoneesta, tehty selvitys tai rakennushistoriaselvitys, ellei raporttia ole tallennettu museon kirjastokokoelmaan tai julkaistu verkossa.
- Liitetiedosto nimetään rakennuksen osan tunnuksella, liite-sanalla ja juoksevilla numerolla. Liitettä ei nimetä liitteen sisällöllä eikä nimessä ei käytetä kansallisia merkkejä (å, ä, ö). Välilyönnit ja välimerkit korvataan alaviivalla.

- Esimerkkiliite: *LHM202212_1_liite1*
- Liite lisätään valitsemalla ensin + **Lisää liite**. Lisää liitetiedosto lataamalla.

Osan sijainti rakennuksessa *

- Osan sijainnin kuvaus kirjoitetaan tekstikenttään.
  - Osa: B-rapun porrashuone, sijainti: *Rakennuksen länsipäädyn sisäpihan puoli*
  - Osa: Talvisodan muistolaatta, sijainti: *Julkisivu A-rapun vasemmalla puolella*
  - Osa: Ikkunat, sijainti: *Julkisivu*

Ajoitus

- Rakentamiseen liittyvä aikatieto kirjoitetaan **Ajoitus** -tekstikenttään. Jos ajoitus perustuu arvioon, se osoitetaan valinnalla Aika on arvio.

Valmistumisvuosi

- Rakennuksen osan valmistumisvuosi lisätään tekstikenttään, jos täsmällinen ajankohta on tiedossa. Muussa tapauksessa ajoituksen merkitsemisessä käytetään edellistä Ajoitus -kenttää. Jos ajoitus perustuu arvioon, se osoitetaan valinnalla Aika on arvio.

Rakennuksen osan tekniikka

- Kukin rakennuksen osan rakentamisessa käytetty tekniikka täydennetään valitsemalla ensin + **Lisää rakennustekniikka**.
- Valikkoon avautuu kolme kenttää: **Rakennustekniikka, Osa ja Kuvaus**.
  - Esimerkki: x
- **Rakennustekniikka** valitaan pudotusvalikosta.
  - Rakennustekniikka: x
- Osalla tarkoitetaan tässä sitä rakennuksen osaan osaa, johon rakennustekniikka kohdistuu. ~~o-~~
  - Osa: x
- **Kuvaus**-tekstikentässä on mahdollista kuvailla rakennustekniikkaa enemmän.
  - Kuvaus: x

Materiaalit

- Kukin rakennuksen osassa käytetty materiaali täydennetään valitsemalla ensin + **Lisää materiaali**.
- Valikkoon avautuu kolme kenttää: **Materiaali**, **Osa** ja **Selite**.
  - Esimerkki: Tallennettava rakennuksen osa -aineisto koskee porrashuonetta. Porrashuoneessa on puuikkunoita, joista ensimmäisen kerroksen ikkunat ovat lakattua tammea ja ylempien kerrosten lakattua mäntyä.
- **Materiaali** valitaan pudotusvalikosta.
  - Esimerkki: *Puu* (käytettäviä termejä voidaan tarvittaessa tarkentaa)
- **Osalla** tarkoitetaan tässä esimerkkinä käytetyn porrashuoneen osaa. Kohta täytetään, jos materiaali koskee ainoastaan porrashuoneen tiettyä osaa. Osalla tarkoitetaan tässä sitä rakennuksen osaa, johon materiaali kohdistuu. Jos rakennuksen osa on esimerkiksi kokonaan pronssista valmistettu muistolaatta, ei se tarvitse materiaalin lisäksi erillistä osaa.
  - Esimerkki: *Porrashuoneen ikkunat*
- **Materiaalin tarkenne** -tekstikentässä voidaan kuvata käytettyjä materiaaleja tarkemmin esimerkiksi työstötavan tai pintakäsittelyn osalta.
  - Esimerkki: *Tammi-ikkunat on lakattu.*
- Jos materiaaliluettelosta puuttuu toistuvasti tarvittava materiaali, ota yhteyttä pääkäyttäjään sen lisäämiseksi.

Mitat

- Rakennuksen osan mitat täydennetään valitsemalla ensin + **Lisää mitta**.
- Valikkoon avautuu kolme kenttää: **Mitta**, **Mitan arvo** ja **Mittayksikkö**.
- **Mitta** valitaan pudotusvalikosta. Mittoihin kuuluvat mm. *korkeus* ja *leveys*.
- **Mitan arvo** kirjoitetaan tekstikenttään numeroin. **Mittayksikkö** valitaan pudotusvalikosta. Mittayksiköihin kuuluvat mm. *metri* ja *neliömetri*.

Muutoshistoria

- Tiedot rakennuksen osassa toteutetuista muutoksista lisätään mieluummin muutoshistoriaan kuin rakennushistoriaan, koska silloin tapahtuneeseen muutokseen liitetään myös tiedonhaun muuttujina toimivat *ajankohta* ja *osapuoli*. Tällaisia muutoksia ovat erityisesti rakennusluvalla tehtyjen kaltaiset, selkeästi ajoitettavissa olevat muutokset.
- Rakennuksen osan muutoshistoria täydennetään valitsemalla ensin + **Lisää muutos**.
- Valikkoon avautuu neljä kenttää: **Muutos**, **Ajankohta**, **Muutoksen kuvaus** ja **Osapuoli**.

- **Muutos** määritellään ensin pudotusvalikosta. Rakennuksen osan mahdollisia muutoksia ovat esimerkiksi muu muutostyö ja restaurointi.
- Muutoksen ajankohta määritellään **Ajankohta** -kentän kalenterikuvakkeesta. Aika kirjataan numeroin. Jos ajoitus perustuu arvioon, se osoitetaan valinnalla **Aika on arvio**.
- **Muutoksen kuvaus** on tekstikenttään kirjoitettava kuvaus, jonka tarkoituksena on kuvata rakennuksen osassa tapahtunutta muutosta.
  - Muutoksen kuvaus: *Porrashuoneen pohjoissivulle asennettiin hissi kesällä 2011. Suunnittelusta vastasi Arkkitehtitoimisto Arkki.*
- Muutokseen liittyvä **osapuoli** valitaan pudotusvalikosta. Osapuolten nimet tulevat valikkoon Collecten yhteisestä osapuolirekisteristä (katso Osapuolet -kokonaisuus).
  - Osapuoli: *Arkkitehtitoimisto Arkki*
- Aloita osapuolen haku kirjoittamalla henkilön sukunimeä, yrityksen nimeä tai yhteisön nimeä kenttään. Pudotusvalikko ilmestyy näkyviin ja ohjelma ryhtyy hakemaan jo tallennettuja osapuolia.
- Ellei osapuolta ei löydy osapuolirekisteristä on se tallennettava sinne. Katso ohjeet osapuolirekisterin käyttöön Osapuolirekisteri -ohjeesta.

Rakennushistoria

- Rakennushistoria -kentässä kerrotaan rakennuksen osan vaiheista kuvaillen. Rakennushistoriassa nostetaan tiivistetysti esiin muutoshistoriaan kirjatut muutosvaiheet.
- Rakennushistoria-tekstiä muokataan, kun tieto karttuu.

Nykytilan kuvaus

- Nykytilan kuvaus päivitetään tarvittaessa inventoinnin päivittämisen yhteydessä tai jos esimerkiksi katselmuksen yhteydessä havaitaan oleellinen päivitystarve rakennuksen osassa tapahtuneiden muutosten takia. Nykytilan kuvaukseen lisätään tällöin uusi tekstikenttä.
- Kuvaukseen liittyy päivämääräkenttä. Kentässä ilmaistaan se ajankohta, jota tekstin sisältö vastaa. Pääsääntöisesti sillä tarkoitetaan kuvauksen laadinta-ajankohtaa.

Merkitystä perusteleva kuvaus

- Luonteeltaan pysyvässä merkitystä perusteleavassa kuvauksessa määritellään rakennuksen osan historiallinen merkitys ja arvioidaan sen alkuperäisyyttä, säilyneisyyttä sekä nykytilaa ilmiöiden, arkkitehtuurin ja rakentumisen kautta.
- Merkitystä perustelevalle kuvaukselle perustellaan rakennuksen osan arvottaminen.
- Se on keskeinen tiedon jakamisessa hyödynnettävä tekstikenttä, jossa tuodaan esille rakennuksen osan merkittävimmät piirteet, kuten esimerkiksi

- edustavuus (toteaminen kohteen nykytilaa ja kulttuurihistoriaa vertailemalla)
  - säilyneisyys eli alkuperäisyys (mitä alkuperäisempi, sitä arvokkaampi)
  - harvinaisuus (huomioiden ympäristön rakennustyytit ja vanhat maankäyttötavat)
  - käytön jatkuvuus (esim. vanhaan rakennuskantaan sopiva uudisrakentaminen)
- Kuvaukseen liittyy päivämääräkenttä. Kentässä ilmaistaan se ajankohta, jota tekstin sisältö vastaa. Pääsääntöisesti sillä tarkoitetaan kuvauksen laadinta-ajankohtaa.

Tyyli

- Rakennuksen osan tyyli valitaan pudotusvalikosta kohdassa **Tyyli**.

Väritys

- Rakennuksen osan väritystä kuvaillaan tekstikentässä **Väritys**.

Merkinnät

- Rakennuksen osaan liittyvät merkinnät lisätään **Merkinnät**-kokonaisuuden kenttiin.
- Kukin merkintä lisätään valitsemalla ensin + **Lisää merkintä**.
- Valikkoon avautuu neljä kenttää: **Merkinnän sijainti**, **Merkintä**, **Merkinnän kuvailu**, **Kieli**, **Merkinnän käännös**, **Merkinnän tyyppi**, **Merkintätekniikka** ja **Tulkinta**.
- **Merkinnän sijainti** -kenttään täydennetään kohta tai osa, jossa merkintä sijaitsee.
  - Merkinnän sijainti: *Kuistin katon länsikulma*
- **Merkintä** -kenttään täydennetään itse merkintä.
  - Merkintä: *Aaprotti Ahlfors 1882*
- **Merkinnän kuvailu** -kenttään täydennetään kuvaus merkinnästä.
  - Merkinnän kuvailu: *Sininen, siveltimellä maalattu nimikirjoitus ja vuosiluku*
- **Kieli** -kenttään täydennetään kieli, jolla tekstimuotoinen merkintä on kirjoitettu. Jos kieli on suomi, tätä ei merkitä.
- **Merkinnän käännös** -kenttään täydennetään tarvittaessa tekstimuotoisen merkinnän käännös suomeksi.
- **Merkinnän tyyppi** tai muoto ilmoitetaan yhdellä termillä, kuten *puumerkki* tai *päiväys*.
- **Merkintätekniikka** eli merkinnän menetelmä ilmaistaan tarvittaessa yhdellä termillä, kuten *kaiverrus* tai *maalaus*.
- **Tulkinta** -kenttään lisätään tarvittaessa tulkinta merkinnän sisällöstä, kuten nimikirjaimista.

Osapuolet

- Kulttuuriympäristötietokannassa käytetään Collecten yhteistä osapuolirekisteriä. Katso käyttöohje -> Osapuolirekisteriohje.
- Kukin rakennuksen osaan liittyvä osapuoli lisätään valitsemalla ensin + **Lisää osapuoli**.
- Valikkoon avautuu neljä kenttää: **Osapuolen tyyppi, Osapuoli, Kuvaus ja Ajankohta**.
  - Esimerkki osapuolesta: Haapalan Väri ja Pigmentti on uusinut porrashuoneen koristemaalaukset vuonna 2021.
- **Osapuolen tyyppi** määritellään ensin pudotusvalikosta. Osapuolen tyyppillä tarkoitetaan osapuolen eli henkilön, yrityksen tai yhteisön roolia suhteessa käsiteltävään rakennuksen osaan. Tyyppeihin kuuluvat *historiallisesti liittyvä osapuoli, rakennuttaja, rakentaja, suunnittelija ja tuotesatoimittaja*.
- Asukkaat eivät kuulu osapuoliin, eikä heidän tietojaan kirjata. Yksityishenkilöitä ei liitetä aineiston osapuoliksi ilman heidän suostumustaan. Rakennuksen historiaan liittyvät edesmenneet yksityishenkilöt liittyen voidaan kirjata *historiallisesti liittyvinä osapuolina*, jos näillä on laajempaa historiallista merkitystä.
- **Osapuoli** eli toimijan nimi valitaan pudotusvalikosta. Osapuolten nimet tulevat valikkoon osapuolirekisteristä.
- Aloita osapuolen haku kirjoittamalla henkilön sukunimeä, yrityksen nimeä tai yhteisön nimeä kenttään. Pudotusvalikko ilmestyy näkyviin ja ohjelma ryhtyy hakemaan jo tallennettuja osapuolia.
  - Osapuoli: *Haapalan Väri ja Pigmentti*
- Ellei osapuolta ei löydy, se lisätään rekisteriin osapuolirekisteriohjeen mukaisesti. Avautuvan osapuolilomakkeen yläreunasta valitaan ensin **henkilö tai organisaatio**.
- Osapuolien luomisessa käytetään harkintaa. Jos osapuolesta tiedetään vain nimi, kirjataan tieto lomakkeen soveltuvaan tekstikenttään eikä osapuolta muodosteta.
- Yksityishenkilöitä ei liitetä osapuoliksi ilman heidän suostumustaan. Kiinteistöjen omistajia, haltijoita tai nykyisiä asukkaita ei ilmaista osapuolikonaisuudessa.
- Edesmenneet yksityishenkilöt voidaan kirjata *historiallisesti liittyvinä osapuolina*, jos näillä on laajempaa historiallista merkitystä.
- Osapuolirekisterin tiedoista varmistetaan, että kyseessä on oikea osapuoli. Osapuoleksi ei valita tuntematonta tai tuntematonta osapuolta.
- Yritysten kohdalla kannattaa kokeilla eri kirjoitusasuja, mikäli osapuolta ei heti löydy.
- **Kuvaus** -tekstikentässä tarkennetaan tarvittaessa osapuolen roolinmukaista suhdetta rakennuksen osaan. Itse osapuolta kuvaavat tiedot tallennetaan osapuolirekisteriohjeen mukaisesti osapuolirekisteriin.
  - Esimerkki osapuolen roolia tarkentavasta kuvauksesta: *Haapalan Väri ja Pigmentti on uusinut porrashuoneen koristemaalaukset vuonna 2021.*

- Osapuolen toiminnan ajoittuminen lisätään **Ajankohta** -kentän kalenterikuvakkeesta.
- Ajankohdalla tarkoitetaan sitä ajanjaksoa, jona osapuoli on liittynyt rakennukseen. Aika kirjataan numeroin. Jos ajoitus perustuu arvioon, se osoitetaan valinnalla Aika on arvio.

aika	luettelointiohje
tiedetään tarkka aika	1.10.1974
tiedetään kuukausi	1.10.1974-31.10.1974
tiedetään vain vuosi	1974
noin / epävarma / välisenä aikana 1970-1975	1970-1975 ja valitaan: Aika on arvio
1970-luku	1970-1979
1900-luku	1900-1999
1900-luvun vaihde	1890-1910
1900-luvun alku	1900-1925
1900-luvun loppu	1975-1999
1900-luvun alkupuoli	1900-1949
1900-luvun loppupuoli	1950-1999
1900-luvun puoliväli	1945-1965
1970-luvun alkupuoli	1970-1974
1970-luvun puoliväli	1974-1976
1970-luvun loppupuoli	1975-1979

Asiasanat

- Rakennuksen osaa kuvataan myös asiasanoituksella. Asiasanalla kerrotaan esimerkiksi rakennuksen osan käyttötarkoituksesta tai erityispiirteistä. Tällaisia asiasanoja ovat mm. *porraskäytävät ja kattomaalaukset*.
- Rakennuksen osaan keskeisesti liittyvät aikakaudet, periodit ja tyyliuunnat ilmaistaan asiasanoilla, kuten *nikkarityyli tai kustavilainen tyyli*.
- Asiasanojen määrää ei ole rajoitettu. Ilmiöiden havaitsemiseksi on syytä lisätä useita asiasanoja. Samantyyppisissä rakennuksen osissa käytetään samoja asiasanoja.
- Asiasanoittamisessa käytetään ensisijaisesti KOKO-ontologiaa.
- Lisää asiasana **Asiasanat**-kenttään aloittamalla sanan kirjoittaminen. Valitse ehdotuksista KOKO-ontologian sanat.

Arvottaminen

- Arvottaminen tehdään museon toimesta tai museon rakennustutkijan ohjauksessa.
- Arvottaminen kuuluu olennaisimpiin lomakkeelle tallennettaviin tietokokonaisuuksiin. Kun tietokantaan luodaan rakennuksen osa, on ainakin arvottamisvaihe täydennettävä.
- Kukin eri hankkeen yhteydessä tehty arvottaminen tallennetaan omana kokonaisuutenaan.
- Rakennuksen osaan liittyvät arvot ja merkitykset täydennetään valitsemalla ensin **+ Lisää arvottaminen**.

- Valikkoon avautuu seitsemän kenttää: **Arvojen kuvaus, Kulttuurihistoriallinen arvoperuste, Kulttuurihistoriallisen merkittävyyden perusteet, Arvottamisvaihe, Kulttuurihistoriallinen merkittävyys, Arvottamismenetelmä ja Ajoitus.**
- Arvottaminen -kokonaisuudessa edetään arvoperusteista ja merkittävyyden perusteista kohti rakennuksen kulttuurihistoriallisen merkittävyyden tasoa.
- **Arvojen kuvaus** -tekstikentässä kuvataan kohteen arvoja sanallisesti. Kuvauksen tulee muodostaa tiivistelmä rakennukseen liittyvistä arvoista.
- Kenttään kirjataan rakennuksen arvoja, joita voivat olla esimerkiksi rakennuksen
  - edustavuus
  - tyypillisuus
  - säilyneisyys
  - harvinaisuus
  - historiallinen kerroksellisuus
  - käytön jatkuvuus
- Kuvauskentässä on tärkeää avata Arvottaminen -kokonaisuuden valikoista valitut arvoperusteet ja merkittävyyden perusteet sekä kertoa, miksi ne on valittu ja miten arvot ilmenevät rakennuksessa.
  - Esimerkki arvojen kuvauksesta (Lahden kaupungintalo): *Lahden vuonna 1912 valmistunut, arkkitehtuuriltaan monumentaalinen kaupungintalo toimii kaupungin lävistävän seremonia-akselin eteläisenä maamerkinä. Rakennuksen käyttötarkoitus on säilynyt alkuperäisenä.*
  - Esimerkki arvojen kuvauksesta (Tuhkalan tilan päärakennus): *Rakennus on paikallisesti rakennus- ja kulttuurihistoriallisesti arvokas: Tuhkalan tilan vuonna 1905 valmistunut päärakennus on toiminut mm. kauppana ja kouluna. Pohjaltaan suorakulmainen ja erikoista pohjatyyppiä oleva rakennus koostuu kahdesta salista, joista toinen on samalla pirtti uuneineen sekä välittävä eteistila. Rakennus on varustettu kahdella erillisellä lasikuistilla, jotka samoin kuin ulkovuoraus ja ikkunaleikkaukset (kruunukuvio), ovat yhdessä räystäiden vuoliaisten leikkausten kanssa kokonaisuuteen yhteensopivia. Pihapiiriin kuuluva pihanpää on viime vuosisadalta, sen pirtissä on säilytetty nälkävuosina 1870-luvulla menehtyneitä ennen siirtoa kirkonkylälle.*
- Tekstimuotoisen tiedon lisäksi myös pudotusvalikoista valittava tieto perustelee rakennuksen merkitystä.
- Rakennuksen **kulttuurihistorialliset arvoperusteet** lisätään pudotusvalikosta. Kulttuurihistoriallisia arvoperusteita ovat
  - *historiallinen/yhteiskunnallinen arvo*
  - *rakennushistoriallinen arvo*
  - *ympäristöllinen/maisemallinen arvo*

- Rakennuksen **kulttuurihistoriallisen merkittävyyden perusteet** lisätään pudotusvalikosta. Rakennuksen merkittävyyden perusteita ovat mm. *historiallinen tyypillisuus* ja *edustavuus*.
- Laissa rakennusperinnön suojelemisesta rakennuksen merkittävyys arvioidaan seuraavilla perusteilla:
  - harvinaisuus tai ainutlaatuisuus (*harvinaisuus*)
  - historiallinen tyypillisuus alueelle (*tyypillisuus*)
  - aluetta tai tiettyä aikaa kuvaavat tyypilliset piirteet (*edustavuus*)
  - alkuperäistä tai sitä vastaavan käytön, rakentamistavan, arkkitehtuurin tai tyylin ilmeneminen ja jatkuminen (*alkuperäisyys*)
  - merkitys historiallisen tapahtuman tai ilmiön todisteena tai siitä kertovana ja tietoa lisäävänä esimerkkinä (*historiallinen todistusvoimaisuus*)
  - näkyvissä olevat eri aikakausien rakenteet, materiaalit ja tyylipiirteet, jotka ilmentävät rakentamisen, hoidon ja käytön historiaa ja jatkuvuutta (*historiallinen kerroksisuus*).
- Rakennuksen arviointiin liittyvä **Arvottamisvaihe** määritellään pudotusvalikosta. Vaiheisiin kuuluvat
  - *Ei määritetty*
  - *Arviointi suorittamatta*: inventoija/tallentaja valitsee tämän, ellei muuta ole sovittu
  - *Arviointi valmis*: kun museon rakennustutkija tai ohjausryhmä on tehnyt tai hyväksynyt arvioinnin
  - *Ei tarvetta arvottaa*
  - *Lisäselvitystarve arvottamiseksi*
  - *Ehdotus*: käytöstä sovitaan rakennustutkijan kanssa
- Arvottamisvaiheen muutoksista sovitaan rakennustutkijan kanssa.
- Kukin eri hankkeen yhteydessä tehty arvottaminen tallennetaan omana kokonaisuutenaan.
- Pudotusvalikosta osoitettavan **kulttuurihistoriallisen merkittävyyden** tasoja ovat *paikallinen, alueellinen/seudullinen, maakunnallinen, kansallinen ja kansainvälinen* taso.
- Jos rakennus on tunnistettu merkittäväksi useammalla tasolla, valitaan merkittävyyden tasoksi näistä ylin.
  - Kulttuurihistoriallisen merkittävyyden taso: Lahden kaupungintalo kuuluu nimettynä kohteena Lahden kaupungintalon, kauppatorin ja Mariankadun seremonia-akselin *valtakunnallisesti merkittävään* rakennettuun kulttuuriympäristöön. Se on suojeltu myös asemakaavassa, mikä tekee siitä myös paikallisesti merkittävän. Kulttuurihistoriallisen merkittävyyden tasoksi valitaan korkeampi *kansallinen* taso.
- **Arvottamismenetelmä** -kenttä täytetään, jos menetelmä poikkeaa kulttuuriympäristöhanke -lomakkeella esitetystä menetelmästä.
- **Ajoitus** -kenttään lisätään se ajankohta, jolloin arvottaminen on tehty.

Merkitykset

- **Merkitykset** -kenttään voidaan kirjata sellaisia rakennukseen liittyviä arvoja ja merkityksiä, joita ei tarkastella osana Arvottaminen -kokonaisuutta.
- Tällaisiin aineettomiin arvoihin kuuluvat esimerkiksi yhteisölliset arvot, symboliarvot, identiteettiarvot, elinkeinohistorialliset arvot, kansatieteelliset arvot ja sivistykselliset arvot.
- Kohtaan lisätään esimerkiksi osallistavassa työssä esiin nousevat, yhteisön kulttuuriympäristöön kohdistamat merkitykset ja arvot.
  - Esimerkki merkityksestä: *Yli 80 vuoden ajan Neroskulman kylän kouluna toimineella rakennuksella on merkittävä sivistyksellinen ja yhteisöllinen arvo.*

Julkinen taide

- Rakennuksen osaan liittyvä julkinen taideteos voi olla esimerkiksi veistos, video-, valo- tai ääniteos.
- Taideteoksella tarkoitetaan tässä merkityssisältöjä omaavaa, signeerattua teosta, jonka tekijä on taiteilija.
- Rakennukseen kiinnitetyn muistolaatan tiedot tallennetaan omalle Rakennuksen osa -lomakkeelleen.
- Teoksen tiedot lisätään valitsemalla ensin **+ Lisää yhteys**.
- Valikkoon avautuu kaksi kenttää, **Tyyppi** ja **Kuvaus**. Tyyppi on pudotusvalikko ja Kuvaus on tekstikenttä.
- Teos liitetään rakennuksen osaan ensisijaisesti linkillä. Mikäli teos on tallennettu Collecten teoskokoelmaan, tyyppiä valitaan **Collecte-aineisto**. Jos kyseessä on muu verkkolinkki, tyyppiä valitaan **URL**.
- Jos liittämisessä käytetään Collectea, ei kuvauskenttää ole tarpeen täyttää. Teoksen tiedot luetteloidaan ensi sijassa Collecten teoslomakkeelle.
- Tyyppiä ei sen sijaan valita, jos teosta ei ole luetteloitu Collecteen, tai se ei ole muuten linkitettävissä.
- Tällöin teoksen tiedot kirjoitetaan kuvauskenttään. Tietoina kirjataan teoksen nimi, tekijä ja teoksen sijainti.

Uhkatekijät

- **Uhkatekijät** -tekstikenttään on mahdollista kirjata tulkinta rakennuksen osaa uhkaavista seikoista. Konkreettisia uhkatekijöitä voivat olla esimerkiksi sadeveden roiskuminen kiveyksestä oven alareunaan tai muistolaattaan kohdistuva ilkivalta. Hissin rakentaminen voi uhata porrashuoneen säilyneisyyttä.

Toimenpiteet

- Rakennukseen liittyvät toimenpiteet kirjataan **Toimenpiteet** -kokonaisuuden kenttiin. Toimenpiteiden merkitsemisessä noudatetaan museokohtaisia käytänteitä.

- Toimenpiteet ovat rakennusta koskevia, museon tai ulkopuolisen tahon suorittamia yksittäisiä toimia, joiden tiedot halutaan säilyttää ja liittää rakennukseen.
- Toimenpiteellä voi olla vaikutuksia rakennukseen, mutta varsinaiset muutokset kirjataan muutoshistoriaan.
- Toimenpide lisätään valitsemalla ensin + **Lisää toimenpide**.
- Valikkoon avautuu kuusi kenttää: **Toimenpiteen tyyppi, Aloitusajankohta, Päättymisajankohta, Osapuoli, Toimenpiteen kuvaus** ja **Liitteet**.
- Museon omaan toimintaan liittyvän **toimenpiteen tyyppi** valitaan pudotusvalikosta. Toimenpiteen tyyppejä ovat
  - *Avustus*
  - *Dokumentointi*
  - *Inventoinnin maastokäynti*
  - *Katselmus*
  - *Kommentointi* (ei lausuntoa vaativa, ilmaisee museon kannan asiaan)
  - *Neuvonta*
  - *Rakennushistoriaselvitys*
  - *Tutkimus*
- Sekä toimenpiteen **aloitusajankohta** että **päättymisajankohta** kirjataan numeroin omiin tekstikenttiinsä. Katso ohje ajan merkitsemisestä kohdassa Ajoitus.
- Uusissa toimenpiteissä suositetaan tarkkoja päivämääriä. Jos toimenpiteen aloitus ja päättäminen ajoittuvat samaan ajankohtaan, kuten samalle päivälle, kirjataan molempiin kenttiin sama tieto.
  - Aloitusajankohta: 12.10.2023
  - Päättymisajankohta: 12.10.2023
- Aiemmin suoritettuja toimenpiteitä tallennettaessa voidaan käyttää vuositarkkuutta. Jos aika perustuu arvioon, se osoitetaan valinnalla **Aika on arvio**.
  - Aloitusajankohta: 2005
  - Päättymisajankohta: 2006
- Toimenpiteen **osapuolella** tarkoitetaan pääsääntöisesti toimenpiteen suorittajaa, tekijää tai museolla toimenpiteestä vastaavaa henkilöä.
- Toimenpiteeseen liittyvä osapuoli lisätään + **Lisää osapuoli** -painikkeesta.
- Osapuolen tietojen tulee olla tallennettuina Collecten osapuolirekisteriin ennen toimenpiteen osapuolen lisäämistä.
- Aloita osapuolen haku kirjoittamalla henkilön sukunimeä, yrityksen nimeä tai yhteisön nimeä tekstikenttään. Pudotusvalikko ilmestyy näkyviin ja ohjelma ryhtyy hakemaan jo tallennettuja osapuolia.
- Valitse haluttu osapuoli pudotusvalikosta. Voit valita vain yhden osapuolen kerrallaan.

- Esimerkkiosapuoli: *Aalto Antti*
- Ellei osapuolta ei löydy osapuolirekisteristä on se tallennettava sinne. Katso ohjeet osapuolirekisterin käyttöön osapuolirekisteriohjeesta.
- Osapuoliksi ei tuoda esimerkiksi katselmuksella mukana olleita, vaan tieto osallistujista lisätään tarvittaessa toimenpiteen liitteeksi. Kiinteistöjen yksityisiä omistajia ei tallenneta osapuoliksi eikä heidän rooliaan mainita myöskään toimenpiteen yhteydessä.
- Toimenpidettä kuvaava teksti kirjoitetaan **Toimenpiteen kuvaus** -kenttään.
- Kuvauksessa kerrotaan toimenpiteen syy ja toteutustapa – miksi ja miten toimenpide on tehty.
  - Esimerkki toimenpiteen kuvauksesta: *Lahden museoiden korjausrakentamisen asiantuntija Antti Aalto teki koristemaalausten entisöintiin liittyvän neuvontakäynnin.*
- Rakennuksen osaan kohdistuvien toimenpidetyyppien liitteinä tallennetaan
  - *Inventoinnin maastokäynti*: kuvat, jos toteuttaja on museon ulkopuolinen taho
  - *Neuvonta*: kuvat, muistiot ja raportit
  - *Katselmus*: kuvat, muistiot, raportit ja muut katselmusaineistot
  - *Kommentointi* (ei lausuntoa vaativa, ilmaisee museon kannan asiaan): sähköpostiviestit ja kuvat
  - *Dokumentointi*: kuvat, jos toteuttaja on museon ulkopuolinen taho
  - *Avustus*: avustuksen käytön valvontaan liittyvät muistiot
  - *Rakennushistoriaselvitys*: raportti ja kuvat, jos toteuttaja on museon ulkopuolinen taho
  - *Tutkimus*: raportti ja kuvat
- Liitetiedosto nimetään rakennuksen tunnuksella, liite-sanalla ja juoksevalla numerolla. Liitettä ei nimetä liitteen sisällöllä eikä nimessä ei käytetä kansallisia merkkejä (å, ä, ö). Välilyönnit ja välimerkit korvataan alaviivalla.
  - Esimerkki: *LHM202212_2_liite5*
- Liite lisätään valitsemalla ensin **+ Lisää liite ja** lataamalla tiedosto.
- Toimenpiteen yhteydessä otetut, valikoidut kuvat tallennetaan päivämäärillä varustettuihin kansioihin ja lisätään kansioittain toimenpiteen liitteeksi.
- Yksityisten kiinteistöjen sisäkuvat tallennetaan vain toimenpiteen liitteiksi.

Yhteenkuuluva kulttuuriympäristö

- Yhteenkuuluvalla kulttuuriympäristöllä tarkoitetaan Collecte-kulttuuriympäristötietokantaan tallennettua aineistoa, joka liittyy rakennuksen osaan ja joka halutaan liittää osaksi samaa kulttuuriympäristöhanketta.
- Yhteenkuuluva kulttuuriympäristö voi olla tyypiltään kulttuuriympäristöhanke, aluekokonaisuus, kohde, rakennus tai muu rakennettu kohde.

- Yhteenkuuluva kulttuuriympäristö liitetään rakennuksen osaan valitsemalla + **Lisää yhteenkuuluva kulttuuriympäristö**.

Yhteydet

- Yhteys museon kokoelmiin kuuluvaan aineistoon tai verkkolähteeseen luodaan valitsemalla ensin + **Lisää yhteys**.
- Valikkoon avautuu kaksi kenttää, pudotusvalikko **Tyyppi** ja tekstikenttä **Kuvaus**.
- Jos yhdistettävä aineisto, kuten vaikkapa valokuva tai rakennuspiirustus on tallennettu museon kokoelmiin, valitaan tyyppi **Collecte-aineisto**. Jos kyseessä on muu verkkoaineisto, tyyppi valitaan **URL**.

Lähteet

- Lähteillä tarkoitetaan tässä Rakennuksen osa -lomakkeelle tallennettujen tietojen lähteitä, kuten esimerkiksi vanhaa rakennuspiirustusta, väritutkimusta tai haastatteluaineistoa.
- Jos rakennuksen osaan liittyvä lähdeaineisto on jo tallennettu museon kirjasto-, arkisto-, esine- tai valokuvakokoelmaan, se lisätään **Yhteenkuuluvat aineistot** -kenttään linkittämällä. Collecteen tallennetun aineiston tietoja ei ole tarpeen toistaa Lähteet -kokonaisuudessa.
- Kukin rakennuksen osaan liittyvä, aiemmin tallentamaton lähde lisätään valitsemalla ensin + **Lisää lähde**.
- Valikkoon avautuu kaksi kenttää, **Lähteen tyyppi** ja **Lähteen tunnus/nimi**.
- **Lähteen** pudotusvalikosta valittavat **tyypit** ovat *julkaisu*, *arkistolähde* ja *suullinen lähde*.
- Lähteen nimi kirjoitetaan **Lähteen tunnus/nimi** -tekstikenttään.
- Suullinen lähde kirjoitetaan tekstikenttään muodossa *Saari, Sanelma 2006*. Henkilön mahdollista omistajuuteen liittyvää roolia ei mainita.
- Verkkolähteen verkko-osoite kirjoitetaan Lähteen tunnus/nimi -tekstikenttään lähteen nimen ohella.
- Lähteet merkitään muodossa
  - Tekijä[t]. Vuosi/päivämäärä. Julkaisun nimi. Julkaisija, sivunumerot / verkkosivut, verkkosivun katsomisen päiväys.
- Artikkeliteoksessa
  - Artikkelin tekijä[t]. Vuosi. Artikkelin nimi. Teoksessa Teoksen tekijä[t]. Teosnimi. Julkaisija, sivut.
- Artikkelilehdessä
  - Tekijä[t]. Vuosi. Artikkelin nimi. Julkaisun nimi, volyymi (lehden numero), sivut.
- Esimerkkejä lähteen merkitsemisestä:
  - Kainulainen, S. & Vickholm, P. 2016. Asko: Huonekaluja Lahdesta. Lahden kaupunginmuseo, s. 16.

- Wahlroos, T. 2018. Pintaa syvemmälle – Akseli Gallen-Kallelan Keitele. Teoksessa Vertainen T. (toim.) Helmiä Lahden taidemuseon kokoelmista. Lahden kaupunginmuseo, s. 69–76.
- Kakkori, S. 8.9.2016. Takapihoille voi mahtua parikymmentä taloa. Keski-suomalainen, s. 13.
- Gronow, P. 2001. Oopperalaulajia ennen oopperaa. Musiikki, 31(3–4), s. 77–116.
- Lahden museot (18.10.2021). Lahden museoille nykydokumentointiteon kunniainnointi. <https://www.lahdenmuseot.fi/yleinen/lahden-museoille-nykydokumentointiteon-kunniamaininta/>, 18.11.2021.
- Yleisradio Oy (27.10.2021). Ylen aamu. Yle TV1.